

Received:
15 May 2022
Revised:
05 June 2022
Accepted:
28 June 2022
Published:
22 September 2023
P.P.: 141-171

ISSN: 2717-3674
E-ISSN: 2717-3666

Scenarios of Participation in the 12th Elections of the Islamic Council in the Islamic Republic of Iran

Faezeh Panahi ^{*1} | Farhad Nazarizadeh ²

Abstract

Objective: Electoral systems are a fundamental part of democratic political systems. The Islamic Republic of Iran is not exempt from this rule due to its democratic nature. In the system of the Islamic Republic, political legitimacy is one of the pillars of the system, and the strength and weakness of this issue is also due to the role of the people. One of the manifestations of the popular acceptability of the election system is during which the higher the participation rate, the higher the acceptance of that political system. For this reason, the importance of studying and researching elections and the level of participation becomes clear. Due to its special characteristics, participation will be more important in the elections of the Islamic Council. The current research was designed and implemented with the aim of identifying the possible futures of participation in the 12th Islamic Council elections in Iran, which finally, according to experts, there are three key uncertainties: "existence or non-existence of political vitality", "opening and non-opening of the economy" and "Security and insecurity of the election environment"; And it has created four scenario spaces with the titles "Standing in the dust", "I want to survive", "Towards honor" and "Out of breath.

Keywords: Elections, Scenario, Participation, Islamic Council.

1. Corresponding author: Ph.D. Candidate , Department of Future Studies, Faculty of Industry, Non-Profit Ivanki University, Tehran, Iran. Fa.panahi.9069@gmail.com
2. Farhad Nazarizadeh, Assistant Professor, Department of Future Studies, Faculty of Industry, Non-Profit Ivanki University of Tehran, Iran.

Cite this Paper: Panahi, F & Nazarizadeh, F (2022). Scenarios of Participation in the 12th Elections of the Islamic Council in the Islamic Republic of Iran. *Crisis Management and Emergency Situations*, 2(3), 141–171. DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27173674.1401.3.2.5.5>

Publisher: Imam Hussein University

Authors

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) .

۲

سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

دوره سوم
تابستان ۱۴۰۱

فائزه پناهی^۱ | فرهاد نظریزاده^۲ | ID: ۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۳۰
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۵/۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۲
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۶/۰۳
صفحه: ۱۷۱-۱۴۱

شایا چاپ: ۰۳۶۷۴-۰۷۱۲
کنکوئینتیک: ۰۳۶۶۶-۰۷۱۲

چکیده

نظام‌های انتخاباتی از لوازم بنیادین نظام‌های سیاسی مردم‌سالار هستند. جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت مردم‌سالار بودن خود از این قاعده مستثنی نیست. در نظام جمهوری اسلامی نیز مشروعت سیاسی یکی از ارکان شکل‌دهنده نظام است که قوت و ضعف این مسئله نیز ناشی از نقش آفرینی مردم است. یکی از تجلی‌گاه‌های مقبولیت مردمی نظام انتخابات است که در طی آن هرچه میزان مشارکت بالاتر باشد نشان‌دهنده مقبولیت بالای آن نظام سیاسی خواهد بود. از این‌جهت اهمیت مطالعه و پژوهش درباره انتخابات و میزان مشارکت روشن می‌شود. در انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز به دلیل ویژگی‌های خاص خود، مشارکت اهمیت ویژه‌تری را خواهد داشت. پژوهش حاضر با هدف شناسایی آینده‌های محتمل پیش‌روی مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در ایران طراحی و اجرا شد که در نهایت با نظر خبرگان سه عدم قطعیت کلیدی «وجود و یا عدم وجود نشاط سیاسی»، «گشایش و عدم گشایش اقتصادی» و «امنیتی شدن و عدم امنیتی شدن فضای انتخابات»؛ و چهار فضای سناریو با عنوانین «ایستاده در غبار»، «می‌خواهم زنده بمانم»، «به‌سوی افتخار» و «از نفس افتاده» را به وجود آورده است.

کلیدواژه‌ها: انتخابات، سناریو، مشارکت، مجلس شورای اسلامی.

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری، گروه آینده‌پژوهی، دانشکده صنایع، دانشگاه غیرانتفاعی ایوانکی، تهران، ایران.

Fa.panahi.9069@gmail.com

۲. فرهاد نظریزاده، استادیار، گروه آینده‌پژوهی، دانشکده صنایع، دانشگاه غیرانتفاعی ایوانکی تهران، ایران.

استناد: پناهی، فائزه و نظریزاده، فرهاد (۱۴۰۱) سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در

جمهوری اسلامی ایران، **نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی**, ۱۴۰۱-۱۷۱، (۳)، ۱۴۱-۱۷۱.

Dor: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27173674.1401.3.2.5.5>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

نویسنده‌گان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

مطالعات انتخابات بیش از ۵۰ سال سابقه دارد. ماهیت مردم‌سالار اکثر رژیم‌های سیاسی و اثرگذار بودن انتخابات در تغییر کابینه‌ها و احزاب و گرایش‌های مسلط و تغییر سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها و مناسبات سیاسی در داخل و خارج نظام سیاسی و دولت‌ها از یک سو و حساسیت نسبت به فرایندهای دموکراتیک و اهمیت یافتن شاخص‌های دموکراسی در پیشرفت و توسعه و ماهیت رژیم‌های سیاسی کشورها از دیگر سو، علاوه بر ابعاد راهبردی، بررسی انتخابات و مسائل مربوط به آن را در کانون توجه مطالعات علمی نیز قرار داده است (فاؤلر و اسمیرنوف، ۲۰۰۷).

نظام‌های انتخاباتی از لوازم بنیادین نظام‌های سیاسی مردم‌سالار هستند که اهمیت آن‌ها نه فقط به‌واسطه نقش آن در ساخت جامعه مردم‌سالار که در تأثیراتی که کارکردهای این نظام بر ابعاد سیاسی اقتصادی و اجتماعی جامعه بر جای می‌گذارد نیز است (رحیمی، ۱۳۹۴). انتخابات از مهم‌ترین ابزارهای کاربردی در پیشبرد مسالمت‌آمیز اهداف و تعیین شایسته‌ترین افراد برای تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در هر کشوری است که از شاخصه‌های نظام‌های دموکراتیک و مردم‌سالار نیز محسوب می‌شود، به‌طوری‌که بدون وجود آن نظام‌های مردم‌سالار حداقل از لحاظ شکلی و ظاهری معنا نداشته و مفهوم نظری خود را در حیطه علم سیاست از دست می‌دهند (جهانی نسب و فرهادی نصب، ۱۳۹۹). هر انتخابات رسمی متشکل از سلسله مبتنی بر قانون است که از طریق آن، مردم نمایندگان خود را برای اداره اموری تعریف شده انتخاب می‌کنند. به عبارت دیگر انتخابات ساز و کاری است که گردش نخبگان و یا جابه‌جایی قدرت را محقق می‌سازد (قنبولو، ۱۳۹۵).

در ایران نیز انتخابات به عنوان یک حرکت جمعی مدنی مبتنی بر عقلانیت در دوره‌های مختلف به منظور تعیین برآیند خواست‌ها و ارزش‌های ملت برای چهار نهاد ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان رهبری و شوراهای اسلامی شهر و روستا برگزار می‌شود (حاجی‌پور ساردوئی، ۱۳۹۶). بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در فصل پنجم، یکی از مهم‌ترین راه‌های تجلی اراده و حاکمیت مردم انتخابات است که گزینش نمایندگان ملت برای

تصدی مقام نمایندگی مجلس شورای اسلامی مقرر در فصل ششم از آن جمله‌اند (جهانی نسب و فرهادی نصب، ۱۳۹۹).

از آنجایی که مجلس شورای اسلامی محور بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها، قانون‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌هاست در نظام جمهوری اسلامی ایران از اهمیت ویژه و والایی برخوردار است. در عبارتی روشن‌تر می‌توان گفت ناگزیر بسیاری از امور جاری و آینده کشور با مجلس شورای اسلامی ارتباطی نزدیک دارد. از همین جهت انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. با توجه به آن که به طور کلی انتخابات نوعی کش اجتماعی است که همواره به تعریف و تعیین میزان مشارکت سیاسی در عرصه نظام اجتماعی می‌پردازد (صفیری شالی، ۱۳۹۴)؛ و با توجه به آن که مشارکت سیاسی یکی از ویژگی‌های جامعه مدنی است که امروزه در قالب مشارکت انتخاباتی که مهم‌ترین شاخصه توسعه سیاسی ملت‌هاست به امری گزینناپذیر تبدیل شده است (بیژن و همکاران، ۱۳۹۸) و همچنین ارتباطی که به صورت خواسته و یا ناخواسته بین مشارکت انتخاباتی با مقولاتی چون مشروعیت، مقبولیت و یا کارآمدی به وجود آمده (رسولی قهروندی و همکاران، ۱۳۹۸) مشارکت در انتخابات به ویژه انتخابات مجلس شورای اسلامی امری پراهمیت تلقی می‌شود.

از آنجاکه میزان مشارکت شهر و ندان در انتخابات یکی از شاخص‌های میزان مشروعیت و مقبولیت نظام سیاسی در بسیاری از کشورهای است، حکومت‌ها بر حضور حداکثری مردم در انتخابات تأکید می‌کنند. حکومتی که بتواند بیشترین مشارکت در انتخابات را جلب کند نه تنها در عرصه داخلی بلکه در عرصه بین‌المللی نیز می‌تواند از موضع مقتدرانه برخوردار باشد. مشارکت حداکثری مردم در انتخابات بستری برای اعتماد به نفس مسئولان سیاسی و منتخبان مردم فراهم می‌کند که بتوانند در اداره امور کشور، رأی مردم را پشتیبان تصمیم‌های خود بدانند به همین دلیل کاهش مشارکت مردم در انتخابات یکی از مسائل اساسی دولت‌ها به شمار می‌رود (عبدالله، ۱۳۸۹). در نظام جمهوری اسلامی نیز مشروعیت سیاسی یکی از ارکان شکل‌دهنده نظام است که قوت و ضعف این مسئله نیز ناشی از نقش آفرینی مردم است. یکی از تجلی‌گاه‌های مقبولیت مردمی نظام انتخابات است که در طی آن هرچه میزان مشارکت بالاتر باشد نشان‌دهنده مقبولیت بالای آن نظام سیاسی خواهد بود (لطیفی، ۱۳۹۶).

در انتخابات مجلس شورای اسلامی، نقش احزاب و گروه‌های سیاسی در مقایسه با انتخابات ریاست جمهوری کم‌رنگ بوده و جنس مطالبات تا حدودی متفاوت و حالت عینی تری داشته و نقش متغیرهای اقتصادی (مطلوبه و نیاز مادی)، اجتماعی (نیازهای فرامادی) و فرهنگی (قومیت و مذهب) بر حسب ارتباط نزدیک و رو در رو با کاندیداهای پر رنگ‌تر خواهد بود (صفری شالی، ۱۳۹۴)؛ از همین رو مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی با عدم قطعیت‌های بیشتری در مقایسه با انتخابات ریاست جمهوری مواجه خواهد بود. به علاوه انتخابات همواره یکی از مهم‌ترین فضاهای عدم قطعیت در ایران بوده است. چراکه هر یک از دوره‌های انتخاباتی ایران پس از انقلاب با شکفتی سازی همراه بوده است (مولایی و گل کار، ۱۳۹۳). در مواجهه با این عدم قطعیت‌ها، شناخت آینده‌های ممکن پیش رو تصمیم‌گیران و سیاستمداران را نسبت به تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق تر یاری می‌نماید و آن‌ها را برای مواجهه فعلانه تر با چالش‌های پیش رو آگاه می‌سازد. آینده‌پژوهی با نگاه آگاهانه، دقیق و با استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های خود می‌تواند این مهم را تحقق بخشد.

مسئله اساسی پژوهش حاضر این است که از همه انتخابات در جمهوری اسلامی ایران به ویژه انتخابات مجلس شورای اسلامی لازم است به عنوان سازنده جریان همگرا برای پیشبرد اهداف عالی کشور، موتور محرك برای بازآفرینی سرمایه‌های اجتماعی و نمایشگاه اقتدار جهانی برای نظام جمهوری اسلامی استفاده شود و تحقق این مهم با مشارکت مطلوب میسر است. در جمهوری اسلامی ایران با تمامی فشارها و تبلیغات معاندین و همچنین اوضاع داخلی کشور، میزان مشارکت با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است (جهانی نسب و فرهادی نصب، ۱۳۹۹)؛ و علی‌رغم این مهم، در صد مشارکت در انتخابات اخیر مجلس شورای اسلامی نسبت به ادوار گذشته تا حدودی کاهش یافته است که خود میین ضرورت انجام پژوهش‌های پیرامون مشارکت انتخابات است. افزون بر این، آگاهی از آینده‌های پیش روی مشارکت می‌تواند از مواجهه منع‌لانه با آن جلوگیری کند؛ بنابراین نوشتار حاضر با هدف اصلی احصای سناریوهای پیش روی مشارکت در سیزدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی طراحی شده است؛ هرچند باید توجه داشت که به جهت احصای سناریوهای مشارکت در سیزدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی لازم است به شناسایی کنشگران و پیشانهای مشارکت به عنوان اهداف فرعی پژوهش پرداخته شود.

مبانی نظری پژوهش

واژه «انتخابات» از ریشه عربی فعل «نخب» به معنای برگزیدن و اختیار کردن است و معادل اروپایی آن یعنی Election نیز به فعل لاتین Eligeve به معنای جدا کردن، سوا کردن و برگزیدن بازمی‌گردد (رهنورد و مهدوی راد، ۱۳۹۳: ۱۵). انتخابات طی دو سه سده اخیر در سراسر جهان به صورت تنها شیوه مقبول و مطلوب انتخاب رهبران سیاسی و زمامداران درآمده است (صرفی شالی، ۱۳۹۴). از این دیدگاه انتخابات به معنای فنون گزینش و شیوه‌های مختلف تعیین نمایندگان است. ابزاری است که به وسیله آن می‌توان اراده شهروندان را در شکل‌گیری نهادهای سیاسی و تعیین متصدیان اعمال اقتدار سیاسی مداخله داد (قاضی شریعت پناهی، ۱۳۸۳: ۵۷۷).

انتخابات از مهم‌ترین ابزارهای کاربردی در پیشبرد مسالمت‌آمیز اهداف و از شاخص‌های نظام مردم‌سالار است، هدف انتخابات در چنین سیستم سیاسی مشارکت دادن مردم در انتخاب مسئولین و تعیین سرنوشت خود است (جهانی نسب و فرهادی نصب، ۱۳۹۹).

برای مشارکت با توجه به اهداف کاربردی آن، تعاریف متعددی ارائه شده که هریک در جای خود از کارایی لازم برخوردار است (سیلان اردستانی، ۱۳۸۹). در بین اندیشه‌های حاکم بر جامعه نوین، مشارکت سیاسی دخالت هرچه بیشتر مردم و گروه‌های اجتماعی در مسائل سیاسی به صورت مستقیم و غیرمستقیم دانسته می‌شود (امیرانتخابی و حیران‌نیا، ۱۳۸۹).

مشارکت در انتخابات از انواع مشارکت سیاسی متعارف است که در چهار چوب قوانین و مقررات رسمی یک کشور انجام می‌پذیرد (راش، ۱۳۷۷). پژوهشگران مشارکت سیاسی را به عنوان نوعی رفتار و روابط افراد در سیاست به شمار می‌آورند (بیژن و دیگران، ۱۳۹۸). میلبراث مشارکت سیاسی را رفتاری می‌داند که هدف آن اثرگذاری یا قصد اثرگذاری بر امور حکومتی است (دوینوا، ۱۳۷۷). به عبارت دیگر مشارکت سیاسی به معنای حق دخالت مردم در امر تصمیم‌گیری‌های سیاسی و تعیین سرنوشت خود در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به رسمیت شناخته شده است (امیرانتخابی و حیران‌نیا، ۱۳۸۹). دوینوا معتقد است مشارکت سیاسی در اصل به معنای شرکت در امور عمومی همراه با حساسیت مسئولیت مشترک است یا به تعبیری دیگر،

مشارکت سیاسی «تعهدی فعالانه، آزادانه و مسئولانه» است که به عنوان یکی از سازوکارهای اعمال قدرت از درون جامعه بر می خیزد (عبداللهی نژاد و دیگران، ۱۳۹۵).

مشارکت یکی از معیارهای اصلی دموکراسی به شمار می رود. در واقع، دموکراسی اکثریت آرای مردم، انتخاب و وکیل فرستادن به مجلس نیست، بلکه میزان مشارکت ملاک است.

مشارکت در سیاست‌گذاری‌های عمومی کشور، موجب مشروعیت و ثبات نظام سیاسی شده و مردم‌سالاری را قوام می‌بخشد (عالی، ۱۳۸۵: ۱۱۹). به عبارت دیگر مفهوم اصلی دموکراسی مشارکت است؛ یعنی مشارکت ملت در سرنوشت خود؛ و مشارکت خود یک قالب سیاسی است که در آن هر شهروند حق دارد خصوصاً از طریق تعیین حکام و امکان مخالفت و موافقت با آنها در امور عامه شرکت نمایند (رهنورد و مهدوی راد، ۱۳۸۹: ۱۰۹).

سه حالت متمایز برای مشارکت سیاسی در نظر گرفته می‌شود که عبارت‌اند از رأی دادن، مبارزه انتخاباتی و نفوذگذاری در میان این سه نوع مشارکت؛ و نفوذگذاری بیشترین تعارض را با رأی دادن دارد. رأی دادن دارای نهادینه‌ترین تعارض و نفوذگذاری دارای کمترین تعارض و نفوذگذاری، دارای کمترین تعارض بوده است، در حالی که رأی دادن مستلزم کمترین ابتکار شخصی و نفوذگذاری دارای بیشترین ابتکار عمل است (قوام، ۱۴۴: ۲۰۱۰-۱۳۹). میلبراث سلسله‌مراتبی از مشارکت سیاسی را مطرح کرده است که از عدم درگیری در سیاست تا داشتن مقام سیاسی یا اداری تغییر می‌کند و پایین ترین سطح مشارکت واقعی، رأی دادن در انتخابات است (راش، ۱۳۷۷: ۱۳۹). در واقع، رأی دادن از منظر تعداد افراد درگیر در فرایند مشارکت سیاسی، پرشمار و از نظر کیفیت مشارکت، در سطح حداقلی قرار می‌گیرد (عبداللهی نژاد و دیگران، ۱۳۹۵).

در پژوهش حاضر سناریوهای پیش‌روی مشارکت در انتخابات دوازدهمین مجلس شورای اسلامی احصا و تبیین شده است؛ مراد از مشارکت در این نوشتار مشارکت سیاسی شهروندان در انتخابات مجلس شورای اسلامی به شکل رأی دادن است. مشارکت رأی‌دهی به معنای شرکت در هر گونه انتخابات و رأی دادن در آن به کار می‌رود. رأی دادن عملی حقوقی است که شهروندان با

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

انجام آن طبق ضوابط و شرایط قانونی، به گزینش نماینده و یا نمایندگان می‌پردازند. رأی دهنده با این عمل حقوقی در اداره امور سیاسی جامعه خود مشارکت می‌کند.^۱

در قانون اساسی ایران، اصول متعددی به طور مستقیم و غیرمستقیم به موضوع مشارکت سیاسی مردم و اصل انتخابات اختصاص یافته است. در جمهوری اسلامی ایران برای انتخاب مهم‌ترین مسئولان و کارگزاران نظام یعنی رئیس جمهور، نمایندگان مجلس خبرگان رهبری، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و... به تصریح قانون اساسی و قوانین عادی انتخابات برگزار می‌شود (منصوریان و نیکونهاد، ۱۳۸۹: ۱۶۵).

پیشینه پژوهش

پیامون مشارکت در انتخابات پژوهش‌های گوناگونی در ادوار گذشته انتخابات مجلس شورای اسلامی انجام شده است؛ که بخش قابل توجهی از آن به شناسایی و معرفی مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت و رفتار انتخاباتی اختصاص دارد.

جدول ۱. بررسی پیشینه پژوهش

ردیف	عنوان	نویسنده	سال انتشار	چکیده
۱	بررسی علل و عوامل کاهش مشارکت سیاسی در انتخابات یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی	عبدالمطلب عبدالله و پرویز توکل نیا	۱۴۰۰	بی‌تفاوتی و کوتاهی نمایندگان مجلس دهم در قبال شعارها و ادعاهای نمایندگی، رقابت سیاسی انتخاباتی غیر نهادمند مبنی بر ایده تکاپوی حذف رقیب و ستیزین احزاب و جناح‌های سیاسی، بلا تکلیفی لایحه‌های CFT و پالرمو و عدم عضویت در FATF محدودیت رأی دهنده‌گان در گزینش نامدهای مطلوب خود، تشریفاتی دانستن انتخابات و تحریم‌ها و تبعات آن بر اقتصاد و سیاست و هزینه اداره کشور بیشترین تأثیر را در کاهش مشارکت داشته‌اند.

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس گزارش شماره ۱۲۷۰ ۱۳۲۷

سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

ردیف	عنوان	نویسنده‌گان	سال انتشار	چکیده
۲	مطالعه عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در انتخابات	سعید اسلامی و نورالله علیخانی	۱۳۹۹	احساس عدم اثربخشی اجتماعی سیاسی، کاهش اعتماد سیاسی، نارضایتی از کاندیداها، نارضایتی از وضعیت اقتصادی اجتماعی و کاهش انگیزه برای مشارکت به ترتیب اولویت از مؤلفه‌های کاهش مشارکت شناخته شده است.
۳	نظام انتخاباتی و مشارکت سیاسی در ایران و تأثیر آن بر عملکرد نمایندگان	میر ابراهیم صدیق، گارینه کشیشیان و احمد حبیبی	۱۳۹۹	زمینه برای رقابت سیاسی سالم و شفافیت سازمانی میان نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توان موجب حداکثرسازی کارآمدی سیاسی بین نیروهایی دانست که از انگیزه لازم برای نقش‌آفرینی سیاسی برخوردار خواهند بود. این وضعیت در یک تحلیل نهایی موجب افزایش مشارکت سیاسی خواهد شد.
۴	تحصیلات، فرهنگ سیاسی و مشارکت انتخاباتی	ابراهیم صالح‌آبادی	۱۳۹۹	با افزایش تحصیلات تا سطح دیپلم، مشارکت انتخاباتی افزایش و با افزایش تحصیلات دانشگاهی، میزان مشارکت انتخاباتی کاهش می‌یابد
۵	جغرافیای انتخابات و نقش عوامل انگیزشی و منابع اجتماعی بر مشارکت سیاسی شهروندان	محمدرئوف حیدری فرد، پرویز سلیمانی مقدم، اقبال پاھکیده و نظیر مرادی	۱۳۹۷	عوامل انگیزشی اعلام شده از سوی پاسخ‌دهندگان برای مشارکت در انتخابات به ترتیب عبارت‌اند از: مخالفت با جناح یا کاندیدای رقیب، بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم، ادای دین به شهیدان و خانواده آنان و احساس مسئولیت نسبت به کشور است.
۶	تبیین رفتار رأی‌دهی مردم تهران در انتخابات	رسول زارع‌زاده ابرقویی	۱۳۹۶	افزایش احساس اثرگذاری اشار طبقه متوسط رو به بالا و بالای تهران موجب

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

ردیف	عنوان	نویسنده‌گان	سال انتشار	چکیده
	انتخابات‌های اخیر (با تأکید بر انتخابات دوره دهم مجلس شورای اسلامی)			افزایش مشارکت در انتخابات در تهران شده بود.
۷	بررسی رفتار رأی دهنگی ایرانیان در انتخابات مجلس شورای اسلامی	رضا صفری شالی	۱۳۹۴	آنچه توانسته افراد را تشویق کند تا در انتخابات شرکت کرده و رأی دهند، شرایط اجتماعی، محیطی، اقتصادی و فرهنگی افراد رأی دهنده است؛ چراکه بین شرایط اجتماعی افراد و گرایش سیاسی آنان، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد.
۸	عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس؛ مطالعه موردی شهر تهران	کاووس سیدمامی و عبدالمطلب عبدالله	۱۳۸۸	«پاییندی به انجام تکالیف شرعی»، «اعتماد سیاسی»، «علامنده‌گان ادور گذشته به وعده‌های «مهارت‌های مشارکتی» و «احساس اثربخشی سیاسی» همبستگی معناداری با مشارکت انتخاباتی نشان می‌دهند.

با مرور ادبیات پژوهش می‌توان دریافت کرد مؤلفه‌های گوناگونی نظری «پاییندی به انجام تکالیف شرعی»، «احساس اثربخشی سیاسی» و «پاییندی نمایندگان ادور گذشته به وعده‌های انتخاباتی» می‌تواند میزان مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی را افزایش دهد اما در کنار احصای مؤلفه‌های مؤثر در میزان مشارکت از مرور ادبیات می‌توان ادعا کرد نگاه آینده‌نگر و تدوین آینده‌های محتمل در قالب سناریوهای باورپذیر در موضوع مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی مشاهده نشده است و در بسیاری از پژوهش‌هایی که به مطالعه مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی پرداخته‌اند عدم وجود نگاه آینده پژوهانه به روشنی مشخص است؛ با توجه به آن که پژوهش منتشر شده قبلی در این موضوع وجود نداشت فهرستی از مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت پس از احصا در اختیار خبرگان مشارکت کننده در پژوهش قرار داده شده تا در معرفی پیشانها و عوامل کلیدی تأثیرگذار مورد توجه قرار بگیرد.

روش پژوهش

پژوهش می‌تواند چهار هدف متفاوت را دنبال کند. گاهی هدف از پژوهش حل یک مسئله متداول و معمول در محیط کار است؛ گاهی هدف از آن ارتقای دانش در حوزه یا خاص است و گاهی اوقات هدف پژوهش بررسی اثرات پیشنهادی پژوهش‌های کاربردی و بعضاً توسعه پژوهش قبلی است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۳۶: ۳۲). پژوهش حاضر بنا بر اهداف تعریف شده، از نظر تقسیم‌بندی نوع یک پژوهش کاربردی تلقی می‌شود. چراکه در آن تلاش شده با استفاده از زمینه و بسترهای شناختی و معلومات موجود، از نتایج حاصله برای رفع ابهامات و نادانسته‌ها در موضوع مورد پژوهش بهره گرفته شود. همچنین در گردآوری داده‌ها و احصای یافته‌ها از حیث رویکرد در رسته پژوهش‌های کیفی دسته‌بندی خواهد شد؛ تحقیق کیفی عموماً به هر نوع تحقیقی اطلاق می‌شود که یافته‌های آن از طریق فرایندهای آماری و با مقاصد کمی سازی به دست نیامده باشد (محمدپور، ۱۳۸۰: ۱۲۹).

هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر تدوین سناریوهای پیش‌روی مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی بوده است، بنابراین هسته اصلی در روش انجام پژوهش حاضر سناریو نگاری است. سناریو نگاه به آینده از دریچه و چشم‌اندازی ویژه است که در چهارچوب آن، داستان تصویرشده دارای سازگاری منطقی است و رخدادهای بیرون از حقیقت‌نمایی و خردورزی در تاروپود آن، راهی ندارد (بل، ۱۳۹۲: ۵۴۹). هر سناریو وضعیت‌های محتملی از آینده است که از سوی نگارنده‌گان سناریو به عنوان آینده‌های درخور توجه مطرح شده است (پدرام و زالی، ۱۳۹۷).

با توجه به اهمیت موضوع پژوهش و با توجه به آن که هر سناریونگاری به دنبال بسط نگاه راهبردی به موضوع موردمطالعه است لذا شناسایی و بهره‌گیری از خبرگان کارآمد در فرآیند پژوهش و احصاء یافته‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است هدف نمونه‌گیری در روش‌های کیفی فهم پدیده موردنظر جامعه‌ای است که نمونه از آن انتخاب شده (هلمن، ۲۰۰۲). انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده موردنرسی انجام می‌شود (رنجر و دیگران، ۱۳۹۱: ۲۳۸)؛ بنابراین پژوهش حاضر حاصل

همکاری خبرگانی است که بیشترین قرابت را با فهم موضوع پژوهش داشته‌اند. مشارکت کنندگان پژوهش دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر و بدون سابقه وابستگی حزبی بوده‌اند. نمونه‌گیری با دعوت از سه نفر از خبرگان دانش‌آموخته دکتری علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، آینده‌پژوهی و جامعه‌شناسی آغاز و بر اساس شیوه گلوله برگی در نهایت با مشارکت ۱۰ نفر به پایان رسید. شرح مشخصات مشارکت کنندگان در پژوهش در جدول ذیل قابل مشاهده است.

جدول ۲. پراکنده‌گی مشارکت کنندگان در پژوهش

ردیف	میزان تحصیلات و رشته تحصیلی	تعداد
۱	دانش‌آموخته دکتری آینده‌پژوهی	۳
۲	دانش‌آموخته دکتری علوم سیاسی و روابط بین‌الملل	۲
۳	دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی	۱
۴	دانشجوی دکتری آینده‌پژوهی	۲
۵	دانش‌آموخته دکتری ارتباطات	۱

روش اصلی تجزیه و تحلیل داده‌ها سناریونگاری است. سه الگوی متفاوت برای تدوین سناریو وجود دارد. ساده‌ترین الگو، الگوی متخصص خوانده می‌شود. در این الگو، یک فرد یا گروه کوچکی از افراد متخصص، مراحلی از سناریوها را بر عهده می‌گیرند (یونیدو، ۲۰۰۴: ۳۳). الگوهای پیشنهادی سناریونگاری مطلق و تغییرناپذیر نیستند و هر موضوعی متناسب با شرایط خود فرآیندی منحصر به فرد را طی می‌کنند (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۴)؛ اما در پژوهش حاضر با توجه به موضوع و اهداف، سناریونگاری بر مبنای الگویی نوین و تغیریافته که از بازنگری بر الگوی مرسوم «شبکه جهانی کسب و کار» حاصل شده است (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۴)، پیروی کرده است. الگوی مذبور نسبت به رویکرد مشهور استنتاجی در سناریو از تفضیل بیشتری برخوردار است گرچه ممکن است این نکته به ذهن بیاید که تمامی گام‌های این الگو در منابع حوزه سناریو وجود دارد، اما چنین دقیق این گام‌ها در کنار هم است که الگویی نوین را برای سناریونویسی در موضوعات راهبردی به ارمغان می‌آورد (پدرام و زالی، ۱۳۹۷)؛ بنابراین گام‌های پژوهش حاضر به این شرح بوده است:

گام صفر: ایجاد تمییدات لازم؛ در این گام ضمن مطالعه پیشینه و پژوهش‌هایی که در ادوار مختلف انتخابات انجام گرفته بود، مشارکت کنندگان در پژوهش انتخاب شده‌اند و نتایج

مرور ادبیات به جهت تقارب بیشتر و اشراف کامل بر موضوع و اهداف پژوهش در اختیار مشارکت کنندگان قرار گرفت. علاوه بر این در این گام، گفتگو با اعضای مشارکت کننده در پژوهش برای تشخیص و روشن تر ساختن تصمیم‌ها یا موضوعات اصلی صورت می‌پذیرد.

گام اول: شناسایی بازیگران: مشارکت کنندگان در قالب یک پنل خبرگی در این گام، مهم‌ترین و تأثیرگذارترین بازیگران موضوع پژوهش را شناسایی و بررسی کرده‌اند. در مرحله بعد، به بازیگران، ستاره داده می‌شود (از صفر تا سه ستاره)؛ بازیگرانی که ستاره بیشتری می‌گیرند، از درجه اهمیت بالاتری برخوردار هستند و آن بازیگرانی که ستاره نمی‌گیرند، حذف خواهند شد. در نهایت به تحلیل بازیگران پرداخته شده و احتمالات رفتاری آنان بررسی می‌شود.

گام دوم: شناسایی مؤلفه‌ها و عوامل تأثیرگذار؛ هدف از این گام، به‌طور عملده فهم تحلیلی از تصمیم یا موضوع مورد بررسی و ترسیم فضایی است که بیشترین مطابقت با واقعیت را داشته باشد. برای این منظور، فهرستی از عواملی که بیشترین تأثیرات مستقیم را در پیامدهای تصمیم‌های شناخته شده دارند، تهیه می‌شود. انجام این گام از پژوهش توسط پنل خبرگان به انجام رسیده است.

گام سوم: شناسایی پیشان‌ها: آسان‌ترین و شیوه‌ترین تعریف پیشان، نیروهای بزرگ تغییر است. پیشان این پتانسیل را دارد که صحنه را با تحولی اساسی رو به رو سازد؛ درواقع، منظور از پیشان، هر چیزی است که صحنه و محیط کلان را متحول کرده و تغییر می‌دهد. پیشان‌ها به دو دلیل برای ما دارای اهمیت هستند، از یک‌سو، در مقام توصیف، آینده را بر مبنای آن‌ها توصیف می‌کنیم و از سوی دیگر، در مقام تجویز و مبتنی بر پیشان‌ها، آینده را مطابق با میل خود تغییر می‌دهیم. در این گام، دسته‌بندی پیشان‌ها، بسیار کارگشا است. در ارتباط با دسته‌بندی پیشان‌ها باید گفت که پیشان‌ها را می‌توان به پیشان‌های بالقوه و بالفعل یا پیشان‌های مثبت و منفی تقسیم کرد. سپس، به پیشان‌ها نیز، مشابه بازیگران ستاره داده می‌شود (از صفر تا سه ستاره)؛ طبیعتاً، پیشان‌هایی که ستاره بیشتری می‌گیرند، بالاهمیت‌تر هستند؛ بنابراین پژوهشگران در این گام با استفاده از دانش خبرگان مشارکت کننده، فهرستی از مهم‌ترین پیشان‌های مشارکت در سیزدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی را احصا کردن.

گام چهارم: شناسایی عدم قطعیت‌ها؛ در این گام باید تمام پیشان‌ها، پیش از اینکه از نظر قدرت اثرگذاری رتبه‌بندی شده بودند از نظر قطعیت هم رتبه‌بندی شوند. مرسوم است که به جای امتیازدهی به قطعیت به متضاد آن یعنی عدم قطعیت امتیاز داده شود زیرا سناریو نویسی بر محور عدم قطعیت بنا می‌شود؛ بنابراین پیشانی که در افق زمانی پژوهش کاملاً پیش‌بینی پذیر باشد امتیاز صفر و پیشانی که هیچ دلیلی برای پافشاری بر یک وضعیت آن از سوی صاحب‌نظران وجود ندارد، امتیاز ^۳ دریافت می‌کند، این پیشان دارای عدم قطعیت بالا، آن است که هرچه خبر گان شواهد گوناگونی را به هم عرضه کرده و درباره پیش‌بینی وضعیت آن بحث کنند، به نتیجه نمی‌رسند (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۴: ۱۸۸)؛ لذا خبر گان مشارکت کننده فهرست پیشان‌ها را لحاظ عدم قطعیت نیز ارزش‌گذاری کرده‌اند.

گام پنجم: ترسیم چشم‌انداز کلی؛ منظور از چشم‌انداز کلی، تعیین مطلوب‌ترین آینده ممکن است. در این گام، یک چشم‌انداز کلی نسبت به آینده یا به عبارت دیگر، رؤیایی ترین تصویر قابل تحقق از آینده ترسیم می‌شود و این چشم‌انداز باید قابل تحقق باشد (پدرام احمدیان، ۱۳۹۴: ۱۸۹). در پژوهش حاضر گان مشارکت کننده مطلوب‌ترین حالت برای مشارکت را حداکثری مشارکت در ادوار گذشته در نظر گرفته‌اند.

گام ششم: تعیین عدم قطعیت‌های کلیدی؛ در این گام، مبتنی بر گام چهارم و با در نظر گرفتن چشم‌انداز کلی (گام پنجم)، عدم قطعیت‌های کلیدی هم از حیث تأثیر و هم از حیث اهمیت تعیین می‌شوند. باید این اطمینان وجود داشته باشد که عدم قطعیت‌های کلیدی حداکثر فضای نایقینی را پوشش می‌دهند؛ همچنین لازم است که عدم قطعیت‌های غیرکلیدی نیز بررسی شوند. در این گام، چهارچوب یا فضای سناریوها ترسیم می‌شود. نکته اصلی، شناسایی دو یا سه عاملی است که دارای بیشترین اهمیت بوده و با بیشترین عدم قطعیت همراه باشند؛ در واقع، این گام بیانگر محورهایی است که سناریوهای نهایی بر اساس آن‌ها متمایز می‌شوند و مشخص کردن این محورها در واقع، یکی از مهم‌ترین گام‌ها در فرایند خلق سناریوها است (شوراتز، ۱۳۹۰: ۲۱۳)؛ لذا خبر گان در قالب یک پنل عدم قطعیت‌های کلیدی را تعیین کرده‌اند.

■ سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

گام هفتم: نوشتمن سناریوها؛ این گام دشوارترین و طولانی ترین گام است و پژوهشگران با استفاده از عدم قطعیت‌های کلیدی و چارچوب مشخص در گام ششم با بهره‌گیری از دانش خبرگان مشارکت کنند به نگارش سناریوها پرداخته‌اند.

گام هشتم: ارزیابی سناریوها؛ پس از نگارش سناریو و پیش از انتشار آن‌ها لازم است که منطق و دستاورد کار ارزیابی شود. این ارزیابی دو وجه روشی و محتوایی دارد. ارزیابی روشی توسط تیم سناریو انجام می‌شود و در ارزیابی محتوایی، حضور صاحب‌نظرانی که در فرآیند اولیه، مشارکت فعال نداشته‌اند اهمیت بسیاری دارد (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۴: ۱۹۴)؛ لذا سه نفر خبره که توسط مشارکت کنندگان اولیه پژوهش معرفی شده بودند ارزیابی سناریوهای احصا شده را پذیرفتند.

گام نهم: بازخورد گیری و بازنگری از سناریوها؛ نکاتی که تیم ارزیابی سناریو مطرح کرده بودند اعمال و سناریوها تا حد امکان در این بازنگری شده است.

یافته‌های پژوهش

کنشگران: همان‌طور که پیش‌تر نیز مشخص شد هسته اصلی انجام پژوهش حاضر سناریو نگاری است. روش سناریونویسی می‌تواند به ما کمک کند تا با شناخت برخی از عناصر مهمی که احتمالاً در ساخت آینده تأثیر خواهد داشت، تصاویری از آینده خلق کنیم تا با آینده‌های پیش‌رو به بسط نگاه کلان به موضوع موردنظر کمک کرده باشیم. به همین منظور مهم‌ترین و تأثیرگذارترین بازیگران مؤثر در موضوع پژوهش شناسایی و بررسی شدند. در ادامه بازیگران در پنل خبرگی پژوهش از نظر اهمیت مورد بررسی قرار گرفتند که شرح آن در جدول ذیل قابل مشاهده است.

جدول ۳. وزن دهی کنشگران سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی

ردیف	کشگر	میزان اهمیت
۱	مقام معظم رهبری	۳
۲	نامزدهای احتمالی و نمایندگان دوره پیشین مجلس شورای اسلامی	۳
۳	حریان‌ها و احزاب سیاسی	۲,۸
۴	شورای نگهبان	۲,۳

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

ردیف	کنشگر	میزان اهمیت
۵	وزارت کشور	۲,۸
۶	بسیج و سپاه	۱,۸
۷	تشکل‌های صنفی	۱,۸
۸	نهاد دانشگاه، تشکل‌های دانشجویی	۲,۳
۹	حوزه و ائمه جمعه	۱,۵
۱۰	گروه‌ها و رسانه‌های بیگانه و معاند	۲,۸
۱۱	رسانه ملی	۲,۸
۱۲	فعالان اجتماعی، فضای اجتماعی، سلبریتی‌ها	۱,۸
۱۳	کنشگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای	۲,۵

از نگاه خبرگان پژوهش تحلیل محتوای رفتار کنشگران زمینه‌ساز دسته‌بندی و فهم بهتر رفتار آنان درباره مشارکت در انتخابات است. اگر کنشگران بر اساس نگرش آن‌ها پیرامون آینده حاکمیت در ایران و مشروعت نظام و نیز رویکرد انگیزشی آن‌ها درباره انتخابات دسته‌بندی شوند به نظر می‌رسد با سه گروه از کنشگران مواجه هستیم، کنشگرانی همچون نهادهای حمایتی حاکمیتی، رسانه ملی، شورای نگهبان و... به عنوان بخشی از ساخت و بافتار قدرت حاکمیتی در جمهوری اسلامی ایران همواره همسو با نظام حرکت می‌کنند و افزایش مشارکت، امنیت و سلامت انتخابات را در اولویت اقدام‌های خود قرار می‌دهند.

گروه دوم که دربرگیرنده جریان‌های سیاسی، کنشگران رسانه‌ای و تشکل‌های اجتماعی است که با توجه به نیازها و گرایش‌های خود، بیشتر بر نتیجه انتخابات تأکید می‌کنند و در پی دستیابی به قدرت سیاسی از مسیر ورود به مجلس شورای اسلامی خواهند بود. جریان‌ها و احزاب، برخی از اتحادیه‌های صنفی و تشکل‌های دانشجویی، فعالان فضای مجازی و سایرین که در چارچوب قانونی کشور و با تعهد به قانون اساسی به کارزار انتخاباتی وارد می‌شوند و تنها برخی اختلاف‌سليقه اندک در راهبردها، برنامه‌ها و چگونگی اجرای آن‌ها با یکدیگر دارند؛ می‌توانند میزان مشارکت را تا حد قابل توجهی تحت تأثیر کنش‌های خویش قرار دهند؛ اما آخرین دسته مخرب‌ترین کنشگران را در بر می‌گیرد. این کنشگران نه تنها درون حاکمیتی نیستند، بلکه اهداف

■ سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

خود را در تخریب جمهوری اسلامی ایران تعریف کرده‌اند. این کنشگران همواره می‌کوشند تا مشارکت را مخدوش کنند و مشروعتی نظام را به چالش بکشند؛ گروه‌ها و رسانه‌های ییگانه و معاند و برخی از کنشگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در این دسته قرار خواهند گرفت بی‌تردید فعالیت این کنشگران در راستای افزایش مشارکت نخواهد بود.

پیشان‌ها: گام بعد در مراحل سناریونویسی به احصا و وزن‌دهی به پیشان‌ها اختصاص دارد. پیشان‌هایی که پیشامد آن‌ها میزان مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی را دستخوش تغییرات می‌کند توسط مشارکت کنندگان خبره در پژوهش طی جلسات خبرگی مشخص شده‌اند. به جهت احصای دقیق تر پیشان‌ها لیست اولیه از مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی که از مرور ادبیات و مطالعه پیشنهاد پژوهش به دست آمده بود در اختیار خبرگان قرار گرفت. چگونگی اثرگذاری هریک از پیشان‌ها بر مشارکت نیز مشخص شده است.

جدول ۴. پیشان‌های سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی

ردیف	پیشان	چگونگی اثرگذاری بر میزان مشارکت
۱	بيانات مقام معظم رهبری	با توجه به جایگاه و مسئولیت ایشان، بی‌تردید بیانات ایشان بر افزایش مشارکت اثر قابل ملاحظه‌ای دارد.
۲	پاییندگان دوره گذشته نسبت به وعده‌های انتخاباتی	درک پاییندگان فعلی مجلس شورای اسلامی از سوی مردم می‌تواند حس اثربخشی سیاسی را در میان اقتدار جامعه بالا ببرد و به تع آن موجب افزایش مشارکت بشود.
۳	موقع گیری‌های رجل سیاسی	رجل سیاسی شناخته شده میان اقتدار مختلف جامعه با موقع گیری‌های خود پیرامون نامزدها و فضای انتخابات مجلس شورای اسلامی می‌تواند موجب ایجاد نشاط سیاسی در هفته‌های متبوع به انتخابات و افزایش مشارکت بشوند؛ از سوی دیگر این افراد توان ایجاد دلسردی میان مردم را نیز دارند.
۴	ائتلاف‌های احزاب و جریان‌های سیاسی و شکل گیری قطب‌بندی	چیدمان نامزدها و جریان‌ها یک پیشان کلیدی است. با توجه به اینکه قابل مجلس کنونی در اختیار اصولگرایان نیز هست ائتلاف جریان‌های مقابله جریان حاکمه فعلی بر مجلس موجب تهییج و نشاط‌انگیزی در فضای متبوع به انتخابات و تأثیر مثبت بر مشارکت خواهد شد اما حفظ امنیت کشور و سلامت تلاش‌های تبلیغاتی در صورت حاکم شدن این پیشان بسیار حائز اهمیت است.

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

ردیف	پیشran	چگونگی اثرگذاری بر میزان مشارکت
	حضور چهره‌های سیاسی محبوب در میان نامزدهای انتخابات	حضور افراد سیاسی محبوب و دارای سابقه سپید در اذهان عمومی و همچنین دانشگاهیان دارای کارنامه علمی قابل دفاع موجب ایجاد امید به تغییر وضعیت موجود و انتظار برای یک آینده روش خواهد شد بنابراین به افزایش مشارکت در انتخابات کمک خواهد کرد.
۵	رد صلاحیت‌های شورای نگهبان	همواره بر عملکرد شورای نگهبان بعویظه در رابطه با تأیید یا رد صلاحیت‌ها تحلیل‌های متفاوتی گذاشته شده است. بی‌تردید تأیید و رد صلاحیت ثبت‌نام کنندگان متقاضی نامزدی نماینده‌گی مجلس شورای اسلامی را شکل می‌دهد به همین دلیل فعالیت شورای نگهبان به عنوان پیشran تلقی می‌شود؛ می‌تواند در یک عملکرد دوسویه موجب افزایش مشارکت یا دلسربدی نسبت به مشارکت شود.
۶	وضعیت اینترنت در هفته‌های متنه به انتخابات	افزایش دسترسی به فضای مجازی، عدم فیلتر و افزایش سرعت و کیفیت اینترنت در آستانه انتخابات سبب می‌شود تا جریان‌های سیاسی قدرت مانور بیشتری داشته باشد، از سوی دیگر افکار عمومی نسبت به وضعیت اینترنت بعویظه طرح صیانت حساسیت دارد و اعمال مصوبات ناظر بر تحديد اینترنت می‌تواند بر میزان مشارکت اثر کاهنده داشته باشد.
۷	جهت‌گیری‌های رسانه ملی	که رفتار رسانه‌ها در ماه‌های متنه به انتخابات بسیار پررنگ‌تر خواهد شد؛ و با توجه به اهمیت مشارکت در انتخابات برای جمهوری اسلامی ایران، برای افزایش آن تلاش خواهد کرد.
۸	قابل رسانه‌ای جریان‌های معاند	این پدیده نیز تأثیر دوسویه خواهد داشت از سوی مشارکت اشار مشخصی را کاهش می‌دهد و از سوی دیگر با برانگیختن احساسات میهنی و مذهبی برخی اشاره‌های تواند موجب افزایش مشارکت شود.
۹	موج آفرینی‌های حوزوی، دانشجویی و فعلان فضای مجازی	این پدیده از سویی برای موجب نشاط‌انگیزی در فضای متنه به انتخابات، جلب مشارکت و همچنین مقبولیت نظام در میان همه اشار خواهد بود و از سوی دیگر لازم است تا فضای رقابت‌های انتخاباتی مورد پایش قرار گیرد تا سلامت این رقابت‌ها به خطر نیفتد.
۱۰	وقوع عملیات‌های تروریستی و امنیتی شدن	نامنی نیز می‌تواند مشارکت انتخاباتی مردم را دگرگون سازد. اعلام یک اتفاق تروریستی می‌تواند بر انسجام ملی اثرگذار باشد و از سوی دیگر

■ سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

ردیف	پیشran	چگونگی اثرگذاری بر میزان مشارکت
	فضای انتخابات	بر انتقادات شهروندان از نظام سیاسی افزوده شود و یا موجب تحریک علقه‌های مذهبی و قومی از سوی این شبکه‌های تروریستی شود؛ بنابراین یک عملکرد دوسویه در میزان مشارکت خواهد داشت.
۱۱	وضعیت احیای بر جام	به شمر رسیدن مذاکرات متنهی به احیای برنام بهنوعی می‌تواند موجب احساس گشایش اقتصادی و به تبع آن احساس رضایت و احتمالاً افزایش میزان مشارکت در میان مردم شود این فرضیه در صورتی صادق خواهد بود که در خلال انجام مذاکرات احساس نادیده گرفته شدن غرور ملی از جانب مردم نشود.
۱۲	وضعیت همه‌گیری کرونا	خطر ویروس کرونا چند روزی پیش از انتخابات مجلس در اسفند ۹۸ اعلام عمومی شد و در نگاه برخی تحلیلگران مشارکت پایین در این انتخابات نیز بارتباط به اعلام شیوع کرونا نبوده است پدیده انتخابات نیز به عنوان یک پدیده چندوجهی و متأثر از همه اتفاقات جامعه زیر سایه همه‌گیری کرونا قرار دارد. در حالی که ایران با تحریم‌های فراوانی روبرو است، شیوع ویروس کرونا بر دشواری‌های اقتصادی کشور افزوده است از این جهت تداوم موج‌های صعودی کرونا قطعاً تأثیر خوبی بر میزان مشارکت نخواهد داشت.
۱۳	نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس حاضر	از نگاه خبرگان مشارکت‌کننده وضعیت اقتصادی کشور، مسائل اقتصادی و معیشتی مردم از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر انتخابات است. رضایت از وضعیت اقتصادی و ایجاد رونق نسبی به معنای عملکرد مناسب مجلس فعلی و موجب انگیزه برای مشارکت در انتخابات خواهد شد.
۱۴	تعییر ناگهانی قیمت نفت	اقتصاد ایران یک اقتصاد نفتی به شمار می‌رود و در نتیجه هرگونه تغییرات ناگهانی در وضعیت بازار نفت و در پی آن افزایش یا کاهش درآمدهای نفتی، می‌تواند بر وضعیت داخلی نیز تأثیرگذار باشد؛ و در صورتی موجب گشایش‌های اقتصادی برای قاطیبه جامعه باشد می‌تواند بر مشارکت نیز اثر مثبتی بگذارد.

گام بعد وزن‌دهی پیشran‌ها بر اساس میزان اهمیت و عدم قطعیت بوده که توسط خبرگان پژوهش انجام شده است و در شماره ۵ قابل مشاهده است.

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

جدول ۵. وزن دهی پیشران های سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی

ردیف	کنسرگر	پیشran	اهمیت	عدم قطعیت
۱	مقام معظم رهبری	بیانات مقام معظم رهبری	۳	۱
۲	نامزدهای احتمالی و نمایندگان دوره پیشین مجلس شورای اسلامی	پایبندی نمایندگان دوره گذشته نسبت به وعده های انتخاباتی	۲,۳	۲,۵
		موقع گیری های رجل سیاسی	۱,۸	۱
		حضور چهره های سیاسی محبوب در میان نامزدهای انتخابات	۳	۲,۸
۴	جرویان ها و احزاب سیاسی	ائتلاف های احزاب و جریان های سیاسی و شکل گیری قطب بندی	۲,۸	۲,۵
۶	شورای نگهبان	رد صلاحیت های شورای نگهبان	۳	۳
	وزارت کشور			
	بسیج و سپاه			
۷	تشکل های صنفی	موج آفرینی های سیاسی	۲,۳	۱,۹
	نهاد دانشگاه و تشکل های دانشجویی			
	حوزه و ائمه جمعه			
	فعالان اجتماعی، فضای اجتماعی، سلبریتی ها			
	گروه ها و رسانه های بیگانه و معاند			
۸	گروه ها و رسانه های بیگانه و معاند	تقابل رسانه ای جریان های معاند	۲,۳	۱,۵
۹	رسانه ملی	جهت گیری های رسانه ملی	۲,۸	۱,۲
۱۰	کنسرگران منطقه ای و فرامنطقه ای	وقوع عملیات های تروریستی و امنیتی شدن فضای انتخابات	۲,۵	۲
		وضعیت احیای بر جام	۲,۸	۳
		تغییر ناگهانی قیمت نفت	۲,۳	۳

■ سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

ردیف	کنشگر	پیشran	اهمیت	عدم قطعیت
۱۳	نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس حاضر	وضعیت اینترنت در هفته‌های متنه‌ی به انتخابات	۳	۲,۸
۱۴		نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس حاضر	۳	۳

پس از تعیین وزن پیشran‌ها به لحاظ اهمیت و عدم قطعیت، با نگاهی اجمالی به امتیازهای داده شده می‌توان مهم‌ترین عدم قطعیت‌های مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی را دریافت کرد با نظر خبرگان پیشran‌های دارای اهمیت و عدم قطعیت که به لحاظ هر دو شاخص حائز امتیاز «۲,۵» به بالا شدنده به عنوان عدم قطعیت در این پژوهش لحاظ خواهد شد، بنابراین به عنوان عدم قطعیت محسوب می‌شوند. اساس تدوین سناریوها بر مبنای تعیین عدم قطعیت‌های کلیدی خواهد بود از این جهت برای تعیین عدم قطعیت‌های کلیدی و طراحی چارچوب سناریوها، با بهره‌گیری از مدیریت دانش صاحب‌نظران مشارکت کننده در پژوهش، عنوان‌های جدیدی از پیشran و عدم قطعیت‌ها ساخته می‌شود. این عدم قطعیت‌های پالایش شده و پخته شده، « عدم قطعیت‌های کلیدی » نام می‌گیرند. این اطمینان باید حاصل شود که عدم قطعیت‌های کلیدی حداقل فضای نایقینی را پوشش می‌دهند، با توجه به تعداد زیاد عدم قطعیت‌های شناسایی شده آن دسته از عدم قطعیت‌ها که تجانس بیشتری را باهم داشتند با نظر خبرگان پژوهش در یک طبقه‌بندی قرار گرفته‌اند که فرایند این پالایش در جدول شماره ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶. احصاء عدم قطعیت‌های کلیدی

ردیف	پیشran دارای اهمیت و عدم قطعیت بالا	عدم قطعیت‌های کلیدی
۱	حضور چهره‌های سیاسی محبوب در میان نامزدهای انتخابات	سیاسی وجود و یا عدم وجود نشاط
۲	ائتلاف‌های احزاب و جریان‌های سیاسی و شکل گیری قطب‌بندی	
۳	رد صلاحیت‌های شورای نگهبان	
۴	وضعیت احیای برنام	اقتصادی گشایش و عدم گشایش
۵	نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس حاضر	
۶	تغییر ناگهانی قیمت نفت	
۷	وقوع عملیات‌های تروریستی و نامنی در هفته‌های متنه‌ی فضای انتخابات	امنیتی شدن و عدم امنیتی شده فضای انتخابات

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

عدم قطعیت‌های کلیدی	پیشان دارای اهمیت و عدم قطعیت بالا	ردیف
	وضعیت اینترنت در هفته‌های متمیز به انتخابات	۸

به جهت ترسیم بهتر فضای سناریوها و با توجه به آن که هر سناریو لازم است با سناریو دیگر تفاوت ساختاری داشته باشد عدم قطعیت کلیدی «وجود و یا عدم وجود نشاط سیاسی» و «امنیتی شدن و عدم امنیتی شده فضای انتخابات» در چارچوب سناریو در کار یکدیگر قرار خواهد گرفت؛ تا از تعدد تصاویر ارائه شده پرهیز شود.

جدول ۷. چارچوب کنشگران سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی

سناریوهای مشارکت در انتخابات		مجلس شورای اسلامی	نامنی در ماههای متمیز	به انتخابات
نشاط سیاسی و گشایش اقتصادی	وقوع (رخ دادن)			
عدم وقوع (عدم رخ دادن)	ایستاده در غبار	وقوع	نامنی در ماههای متمیز	
می‌خواهم زنده بمانم	به سوی افتخار	عدم وقوع		به انتخابات
از نفس افتاده				

۱- تدوین سناریوها

سناریوهای توصیف موقعیت‌های آینده و حوادث ممکن در آن موقعیت‌ها هستند، به گونه‌ای که شخص بتواند از موقعیت کنونی خود به سو آینده‌های بدیل حرکت نماید. به دیگر بیان، سناری یک طرح یا نمای کلی است و باید یک کلان تصویر از آینده‌های فراهم کند (سان، ۲۰۱۲)؛ که از طریق این تصویرها و توصیف‌ها، در ک جامع تر از آینده‌های ممکن و چگونگی تلاش برای همسویی با برخی یا دوری از برخی دیگر به دست آوریم (بیشاپ، ۲۰۰۷). در پژوهش حاضر پس طی مراحلی پیشان‌ها، کنشگران مؤثر بر مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی شناسایی و احصا شد. پس از آن با در نظر داشتن عدم قطعیت‌های کلیدی به دست آمده، چارچوب سناریوها توسط خبرگان پژوهش تبیین شد. اسامی هریک از سناریو با توجه به فضایی که هر سناریو برای خواننده تداعی می‌کند از میان فیلم‌های سینمایی و مجموعه‌های تلویزیونی ایرانی انتخاب شده است. در خلال نگارش سناریوها شاخص راهنمای هر سناریو نیز تبیین شده است. شاخص‌های راهنمای رویدادهایی هستند که در صورت وقوع آن‌ها مشخص می‌شود سناریوی کنونی در حال تحقق است (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۶: ۱۹۵).

۱-۱-۱-ایستاده در غبار

شاخص راهنما

- اخبار مربوط به حوادث تروریستی فضای مجازی و صفحه اول روزنامه‌ها را به خود اختصاص داده است و هم‌زمان اخبار خوبی از مذاکرات احیای برجام به گوش می‌رسد.
- دهک‌های متوسط مردم از وضع اقتصادی خود تا حدودی رضایت دارند و اثرات مصوبات معیشتی مجلس بر زندگی مردم نمایان شده است.

مردم با دقت اخبار مربوط به حوادث تروریستی در فضای مجازی و روزنامه‌ها را دنبال می‌کنند. فضای شهرها به‌ویژه در استان‌های مرزی چهره امنیتی به خود گرفته است. رسانه‌های معاند و جریان‌های بیگانه با تحریک علّه‌های مذهبی مردم در این استان‌ها سعی بر ایجاد آشوب و تداوم خرابکاری‌های تروریستی دارند اما در کنار این اتفاقات نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس و ایجاد حدودی گشایش‌های اقتصادی موجب رضایت نسبی مردم از وضع موجود شده است و مردم با به امید به بهبود هرچه بیشتر شرایط به دنبال نامزدهای مورد علاقه خود هستند. حضور چهره‌های جوان، محبوب و با سابقه سیاسی مطلوب در اذهان مردم، تنور رقابت‌های انتخاباتی داغ نگاه داشته است. جریان و احزاب سیاسی با استفاده از تریبون‌های خود بر نقش خود در گشایش‌های اقتصادی به وجود آمده تأکید دارند. در بسیاری از شهرها، به‌ویژه شهرهای کوچک‌تر نامزدها در رویدادهای انتخاباتی به معرفی برنامه‌های خود می‌پردازند در این میان کمتر به مصوبات تحدید‌کننده اینترنت تأکید می‌شود. در خلال تأیید صلاحیت نامزدهای مجلس شورای اسلامی نکات حساسیت برانگیزی روش نشده است و شورای نگهبان با عنایت به لزوم عرصه را برای حضور حداکثری نامزدهای همه جریان‌های سیاسی فراهم کرده است. را با توجه به روند مثبت مذاکرات احیای برجام و کاهش مشکلات جمهوری اسلامی ایران در فروش نفت و سایر محصولات صادراتی و همچنین تأکید رهبری معظم در سخنان نوروز ۱۴۰۰، بسیاری از تولید‌کنندگان داخلی به فکر صادرات محصولات خود هستند. صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر دستاوردهای جریان حاکم بر مجلس پیشین سعی در تهییج افکار عمومی و افزایش مشارکت دارد. امکان مشارکت در این سناریو بالای ۶۰ درصد خواهد بود.

۲-۱- بهسوی افتخار

شاخص راهنما

- رقابت‌های انتخاباتی در یک فضای آرام امنیتی، بهشدت گرم است و همه جریان‌های سیاسی فهرست نامزدهای مورد حمایت خود را منتشر کردند و از آنان حمایت می‌کنند.
- شاخص‌های اقتصادی در وضعیت نسبی مطلوبی قرار دارند و مردم از این گشایش نسبی اقتصادی خرسندند و اخبار انتخاباتی را پیگیری می‌کنند.
- تیترهای خبری در این روزهای پیرامون دستاوردهای دولت و مجلس به ویژه دستاوردهای حین مذکرات احیای بر جام خواهد بود.

جریان‌های و احزاب سیاسی به سرعت و با توجه به تسهیل شورای نگهبان در تائید صلاحیت نامزدهای دارای چهره مطلوب سیاسی از همه جریان‌ها و احزاب، به سرعت فهرست‌های مورد تائید خود را منتشر می‌کنند. با توجه عدم وجود فضای امنیتی و جو آرام حاکم بر جامعه رقابت‌های انتخاباتی رنگ و بویی دیگر دارد. در شهرها و استان‌های با جمعیت بالا نمایندگان جریان‌ها و احزاب سیاسی به تبلیغ و ارائه برنامه‌های خود مشغول‌اند. در شهرهای کوچک‌تر نامزدها خود با برگزاری رویدادهای انتخاباتی به دنبال جلب رأی همسهری‌های خود هستند. هر چند رسانه و جریان‌های معاند جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ناکامی‌های مجلس گذشته و زیر سؤال بردن اساس مشروعیت نظام جمهوری اسلامی به تلاش‌های خودشان برای کاهش مشارکت مشغول‌اند اما با توجه به شکل‌گیری قطب‌بندی جریان‌های سیاسی و حضور چهره‌های جوان و دارای سابقه سپید در اذهان عمومی کارزار انتخاباتی شدیداً گرم است. به تازگی اخبار خوشایندی از پیشروی مذکرات احیای بر جام در شبکه‌های خبری در حال گردش است و جریان‌های سیاسی سعی در منتبث دانستن این دستاوردها به خود دارند. با کاهش همه‌گیری کرونا و بازگشایی حوزه و دانشگاه‌های این امکان برای جریان‌ها و احزاب سیاسی فراهم است تا با برگزاری رویدادهای انتخاباتی دانشجویی و طلبگی به موج آفرینی‌های سیاسی دامن بزنند. روشن است که در شرایطی که فضای کشور در امنیت به سر می‌برد برای داغ نگاه داشتن کارزار انتخابات استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیش از پیش رایج باشد و مردم بدون مشکل از اینترنت برای پیگیری اخبار انتخاباتی استفاده کنند. از سوی دیگر با کاهش مشکلات فروش نفت و صادرات محصولات و

همچنین در کنترل بودن قیمت ارز و ایجاد نسبی گشایش‌های اقتصادی از طریق توجه و برنامه ریزی به شعار سال مطرح شده از جانب رهبری، مردم از وضعیت رونق نسی حاکم شادمان‌اند و این موضوع نیز بر میزان مشارکت اثر مثبت خواهد گذاشت. تشکلهای صنفی، بسیج و سپاه، ضمن انجام مسئولیت‌های تعریف شده خود نسبت به انتخابات به استفاده از وضعیت مناسب مورد علاقه خود کمک می‌کنند. فعالان مجازی شبکه‌های اجتماعی با استفاده از وضعیت مناسب اینترنت به فعالیت خود ادامه می‌دهند و ممکن است برای افزایش میزان مشارکت تلاش‌هایی می‌کنند. با این شرایط امکان مشارکت ۶۰ تا ۷۰ درصدی مردم در این سناریو مهیا است.

۳-۱-۳- می خواهم زنده بمانم

شاخص راهنمای

- اخبار خرابکاری‌های تروریستی و شهادت پاسداران و نیروهای انتظامی و امنیتی تیتر روزنامه‌ها و فضای مجازی شده است.
- شاخص‌های اقتصادی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و مردم نسبت به وضع موجود نارضایتی دارند.
- تنها چند حزب و جریان سیاسی فهرست نامزدهای مورد حمایت خود را معرفی کرده‌اند و خبری از حضور حداکثر احزاب و رقابت‌های پرشور انتخاباتی نیست.

هر روز اخبار خرابکاری‌های تروریستی از گوشه و کنار به‌ویژه استان‌های مرزی شنیده می‌شود. اخبار شهادت پاسداران و مرزبانان در حملات تروریستی این روزها احساسات نیروهای انقلابی و مردمی را جریحه دار کرده است. نیروهای انتظامی و امنیتی در سطح شهرها به گشت‌زنی مشغول هستند و خبری از برگزاری رویدادهای انتخاباتی در شهرها شنیده نمی‌شود. برخی از جریان‌های سیاسی به بهانه بازسازی بدنه خویش از شکست‌های انتخاباتی گذشته، حضور بسیار کمرنگی در انتخابات کنونی خواهند داشت و خبری از حضور سردمداران رادیکال این جریان‌ها در این انتخابات نخواهد بود. دانشگاه‌ها و حوزه عاری از هرگونه فعالیت انتخاباتی به روند فعالیت‌های عادی خود ادامه خواهند داد. در دسترسی شهروندان به اینترنت در ساعاتی از شب‌الروز به دلیل فضای امنیتی حاکم محدودیت‌هایی ایجاد شده است؛ بنابراین نامزدها و جریان‌های سیاسی حاضر در انتخابات نیز حضور چندان پرنگی در شبکه‌های اجتماعی مجازی نخواهد داشت.

جریان‌های سیاسی به دلیل رخوت حاکم بر جامعه و موج نارضایتی حاکم توان همراه کردن افکار عمومی با خود و موج آفرینی‌های سیاسی را ندارند. مذاکرات احیای برجام متوقف مانده و جریان‌های سیاسی تلاش می‌کنند تا این توقف را به یکدیگر نسبت بدهند. به همین دلیل تبادلات اقتصادی ایران همچنان با مشکلات گسترهای روبروست و شاخص‌های اقتصادی در وضعیت مطلوبی به سر نمی‌برند. هر از چند گاهی تجمعی اعتراض آمیز به دلیل گرانی‌های اخیر و یا عدم پرداخت حقوق کارگری در گوش و کنار کشور شکل می‌گیرد جریان‌ها و رسانه‌های بیگانه و معاند با جمهوری اسلامی ایران با استفاده از پوشش غلوآمیز این تجمعات وضعیت داخلی ایران را آشوبناک و آبستن تحرکات براندازی توصیف می‌کنند و مخاطبانشان را به سمت شرکت در این اعتراضات و یا تحریم انتخابات سوق می‌دهند. افرون بر این، در این شرایط این رسانه‌ها سعی در القای فرمایشی بودن انتخابات به مخاطبان خود دارند و متأسفانه در بستر جامعه نیز زمزمه‌هایی مبنی بر همین موضوع در حال گردش است این رسانه با هدف قرار دادن حس اثربخشی سیاسی، حضور یا عدم حضور مردم را در نتیجه انتخابات بی‌تأثیر جلوه می‌دهند. مردم به دلیل ناموفق بودن مجلس در ایجاد گشایش‌های اقتصادی، انگیزه‌ای برای شرکت مجدد در انتخابات مجلس شورای اسلامی ندارند. صداوسیما با پوشش اخبار اندک انتخاباتی و پرنگ کردن دستاوردهای دولت و مجلس سعی در ایجاد شور انتخاباتی دارند؛ اما به دلیل موج نارضایتی حاکم، مردم این پوشش اخبار را جانبداری از جریانی خاص تلقی می‌کنند. در چنین فضایی مشارکت کمتر از ۵۰ درصد در انتخابات چندان دور از ذهن نیست.

۱-۴-۱ از نفس افتاده

شاخص راهنمای

- تیترهای خبری حول محور گرانی‌ها در گردش است و مردم علی‌رغم نارضایتی از وضع موجود تحرکات خاصی ندارند.
- رقابت‌های انتخاباتی پرشور نیست و جریان‌های سیاسی با تأخیر و بدون نام چهره‌های سیاسی بزرگ فهرست نامزدهای مورد حمایت خود را منتشر می‌کنند.
- خبری از نیروهای امنیتی و انتظامی در سطح شهرها نیست.

احزاب و جریان‌های سیاسی به‌زحمت سعی در گرم کردن تور انتخابات دارند اما مردم توجه چندانی به رقابت‌های انتخاباتی ندارند. احزاب توانایی جذب چهره‌های محبوب سیاسی دارای سابقه سپید در افکار عمومی برای پیوستن به خود را ندارند و خبری از چهره‌های نام‌آشنا در فهرست نامزدهای مورد حمایت جریان‌ها دیده نمی‌شود. دانشگاه و حوزه‌بی‌توجه به کارزار انتخاباتی در یک جو آرام به فعالیت‌های خود ادامه می‌دهد. رویدادهای انتخاباتی اندک که در شهرستان‌های کوچک برقرار شده است با استقبال اندکی روبرو شده است. اخبار پیرامون ناکامی‌های دولت و مجلس در حال گردش است، مذاکرات احیای برنامام در بن‌بست مانده و جریان‌های سیاسی یکدیگر متهم به دست داشتن در این عدم موفقیت می‌کنند. جو کسالت‌بار و معترض بر جامعه حاکم است حتی تلاش‌های صداوسیما برای ایجاد شور انتخاباتی نیز چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد. رسانه‌ها و جریان‌های معاند بر فرمایشی بودن نتیجه انتخابات تأکید می‌کنند و برای مخاطبانشان این جو کسالت‌آور را تشدید می‌کنند. خبری از نیروهای امنیتی و انتظامی در شهر نیست علی‌رغم وجود بسیاری از اعتراضات فروخورده خبری از تحرکات و اجتماعات هم اعتراض‌آمیز نیست. وضعیت شاخص‌های اقتصادی اصلاً مطلوب نیست و دولت و مجلس نتوانسته‌اند موجب گشایش‌های نسبی اقتصادی شوند و مردم آنقدر به جهت تأمین معیشت خود در سختی هستند که اصلاً توجه به رقابت‌های انتخاباتی ندارند به دلیل آرام بودن فضای جامعه به لحاظ امنیت دسترسی شهر وندان به اینترنت تغییر خاصی نداشته اما به جهت عدم تمايل فعالان فضای مجازی و حتی بعضی خبرگزاری‌ها، خبری از موج پویش‌های طرفداری و تبلیغات در شبکه‌های مجازی نیست در چنین شرایطی حتی پیش‌بینی مشارکت زیر ۴۰ درصد نیز محتمل است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مشارکت در انتخابات یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی نه تنها از ۱۰ دوره قبل خود، بلکه از دیگر انتخابات کشور هم کمتر بود (عبدالله و توکل‌نیا، ۱۴۰۰). از آنجایی که مشارکت مردم در نظام‌های حاکمیتی مردم‌سالار یکی از ارکان اساسی مشروعیت محسوب می‌شود بنابراین انجام مطالعات پیرامون مشارکت بررسی و حفظ آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر

سناریوها به منظور در ک بهتر از فضای آینده پدیده‌ها خلق می‌شوند تا از این طریق، ضمن بسط نگاه راهبردی به مسئله مورد مطالعه از غافلگیری‌های ممکن نیز اجتناب شود چراکه آینده‌پژوهی اساساً به دنبال در ک آینده‌های بدیل و حصول مطلوبیت موردنظر از طریق آگاهی از این آینده‌های پیش رو است؛ لذا با توجه به مشارکت پایین در دوره گذشته انتخابات مجلس شورای اسلامی، انتخابات آینده مجلس شورای اسلامی افزون بر آن که خود در بستر زمانی و اجتماعی خاص رخ می‌دهد، در مسئله میزان مشارکت نیز دارای ابعاد ویژه‌ای است؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف طراحی سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی انجام شده است. در خلال انجام پژوهش، خبرگان مشارکت کننده هشت پیشran که علاوه بر میزان بالای اهمیت از عدم قطعیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است؛ را شناسایی کرده‌اند؛ لذا توجه ویژه به هشت عدم قطعیت کلیدی «حضور چهره‌های سیاسی محبوب در میان نامزدهای انتخابات»؛ «ائلاف‌های احزاب و جریان‌های سیاسی و شکل‌گیری قطب‌بندی»؛ «رد صلاحیت‌های شورای نگهبان»؛ «وقوع عملیات‌های تروریستی و امنیتی شدن فضای انتخابات»؛ «وضعیت احیای برجام»؛ «وضعیت اینترنت در هفته‌های منتهی به انتخابات»؛ «نمایان شدن اثرات مصوبات معیشتی مجلس حاضر» و «تغییر ناگهانی قیمت نفت» می‌تواند میزان مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی را دگرگون کند. طبیعاً عدم توجه به این عدم قطعیت‌های کلیدی می‌تواند موجب فاصله گرفتن میزان مشارکت از مطلوبیت‌های موردنظر جمهوری اسلامی شود. بر اساس نظر خبرگان مشارکت کننده در پژوهش سه عدم قطعیت کلیدی «وجود و یا عدم وجود نشاط سیاسی»؛ «گشایش و عدم گشایش اقتصادی» و «امنیتی شدن و عدم امنیتی شده فضای انتخابات» فضایی سناریوهای مشارکت در انتخابات آینده مجلس شورای اسلامی را تشکیل دادند و در نهایت با همنشینی دو عدم قطعیت کلیدی «وجود و یا عدم وجود نشاط سیاسی»؛ «گشایش و عدم گشایش اقتصادی» در چارچوب سناریوها چهار فضای سناریویی پیرامون وضعیت مشارکت در انتخابات آینده مجلس شورای اسلامی پیش‌بینی شد. به دلیل ایجاد تقارب ذهنی با مخاطب این چهار فضای سناریویی با عنوانین فیلم‌های ایرانی نام‌گذاری شده‌اند.

سناریوی «ایستاده در غبار» نظر بر شرایطی است که فضای امنیتی جامعه را در بر گرفته و در عین حال مردم طعم گشایش‌های اقتصادی را چشیده‌اند و فضای انتخاباتی با نشاط ویژه‌ای

روبروست. در این سناریو با نظر خبرگان مشارکت با میزان بالای رخ می‌دهد اما ممکن است در این مطلوبیت، مخاطراتی رخ خواهد داد. در سناریوی «می‌خواهم زنده بمانم» در شرایطی رخ خواهد داد که فضای جامعه امنیتی شده و اما خبری از گشایش اقتصادی و وجود نشاط سیاسی نیست در این شرایط احتمالاً با یک مشارکت حداقلی روبرو خواهیم بود. در سناریوی «به‌سوی افتخار» علاوه بر آن که فضای هفته‌های منتهی امنیتی حاکم نیست، کشور غرق در نشاط سیاسی است و گشایش اقتصادی نیز رخ داده است. «از نفس افتاده» سناریوی دیگری است که فضای امنیتی در کشور وجود ندارد و اما نشاط سیاسی و گشایش اقتصادی نیز در جامعه وجود ندارد. در این شرایط بی‌تفاوتی سیاسی جامعه را در برمی‌گیرد و احتمالاً مشارکت در انتخابات حداقلی خواهد بود.

باید در نظر گرفت مشارکت در انتخابات تحت شرایط مختلف جامعه به میزان‌های متفاوتی رقم خواهد خورد؛ بنابراین آگاهی از میزان مشارکت می‌تواند در شرایط مختلف جامعه تصویر محتملی را در اختیار سیاست‌گذاران قرار می‌دهد. در صورتی شرایط جامعه به سمت دو سناریویی نامطلوب پیش رود احتمالاً میزان مشارکت نیز از آرمان‌های جمهوری اسلامی فاصله معناداری خواهد داشت و دو سناریوی مطلوب دیگر نیز مشارکت را به سمت مطلوبیت‌های جمهوری اسلامی سوق خواهد داد؛ لذا شاید مهم‌ترین پیشنهاد پژوهش حاضر از آنجایی که میزان مشارکت در انتخابات اهمیت فوق العاده‌ای دارد، سوق دادن جامعه به سمت سناریوهای مطلوب از نظر میزان مشارکت و مدیریت پیشان‌های ناظر بر افزایش مشارکت باشد.

فهرست منابع

- رهنورد، فرج‌الله و مهدوی راد، نعمت‌الله. (۱۳۹۳). مدیریت انتخابات. تهران: نشر اطلاعات.
- سیبلان اردستانی، حسن. (۱۳۹۰). نقش رسانه‌ها در جلب مشارکت سیاسی. پژوهشنامه رسانه و مشارکت سیاسی، مرکز تحقیقات استراتژیک، (۵۰)، ۱۳-۶۲.
- اسلامی، سعید و علیخانی، نورالله. (۱۳۹۹). مطالعه عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در انتخابات. دومین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه، دانشگاه پیام نور استان فارس، شیراز.
- امیرانتخابی، شهرود و حیران‌نیا، جواد. (۱۳۸۹). نقش رسانه‌ها در مشارکت سیاسی. پژوهشنامه رسانه و مشارکت سیاسی، مرکز تحقیقات استراتژیک، (۵۰)، ۶۳-۵۹.
- بشریه، حسین. (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی سیاسی: نقش نیروهای اجتماعی. تهران: نشر نی.
- بل، وندل. (۱۳۹۲). مبانی آینده‌پژوهی: تاریخچه، اهداف و دانش، ترجمه مصطفی تقی و محسن محقق، چاپ اول، تهران: مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- بیژن، عارف؛ اعجازی، احسان و لکزی، مهدی. (۱۳۹۸). واکاوی میزان تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر مشارکت سیاسی (مطالعه موردی: ایران و روسیه در سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۰). پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۴(۴)، ۵۶-۳۷.
- پدرام، عبدالرحیم و احمدیان، مهدی (۱۳۹۴). آموزه‌ها و اzmوده‌های آینده‌پژوهی، موسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی، تهران.
- پدرام، عبدالرحیم و زالی، سلمان (۱۳۹۷). الگویی نوین برای سناریونویسی در موضوعات راهبردی مطالعه موردی: سناریوهای آینده بحران سوریه، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال هفتم، شماره ۲، صفحات ۱ تا ۲۶.
- جهانی‌نسب، احمد و فرهادی‌نسب، جعفر. (۱۳۹۹). بررسی نقش انتخابات بر حاکمیت مردم با تأکید بر انتخابات مجلس شورای اسلامی. مجله بین‌المللی پژوهش ملل، شماره ۵۳، ۴۱-۲۵.
- حاجی پور ساردوئی، سیمین. (۱۳۹۶). مطالعه رفتار انتخاباتی شهروندان تهرانی (مطالعه موردی: شورای شهر تهران). پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۲(۳)، ۱۰۶-۶۱.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). لغتنامه دهخدا. تهران: دانشگاه تهران.
- دوبیوا، آلن. (۱۳۷۷). مستله دموکراسی. مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۷۷-۳۱، ۳۱-۲۴.
- راش، مایکل، جامعه و سیاست، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، سمت، ۱۳۸۳.
- راهنمای آینده‌نگاری فناوری یونیدو. (۱۳۹۱). مترجم: شفیعی اردستانی، سونیا. تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی

■ سناریوهای مشارکت در دوازدهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

- رحیمی، علیرضا. (۱۳۹۴). انتخابات و امنیت ملی، از ثبات تا دگرگونی سیاسی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، دوره ۱۸، شماره ۶۹، ۳۹-۷.
- رسولی قهرودی، مهدی؛ علوی تبار، علیرضا و زایلی، ساحل. (۱۳۹۸). تأثیر تبلیغات سیاسی منفی بر رفتار رأی دهنی و مشارکت انتخاباتی (مطالعه موردی: دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در تهران). *دانش سیاسی، پیاپی ۳۰، ۴۶۴-۴۴۳.*
- صالح آبادی، ابراهیم. (۱۳۹۹). تحصیلات، فرهنگ سیاسی و مشارکت انتخاباتی. *جامعه شناسی کاربردی*، (۳۱)، ۹۰-۶۵.
- صدیق، میرابراهیم؛ کشیشیان، گارینه و حبیبی، احمد. (۱۳۹۹). نظام انتخاباتی و مشارکت سیاسی در ایران و تأثیر آن بر عملکرد نمایندگان (بررسی دوره‌های ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی). *سپهر سیاست*، دوره ۷، شماره ۳، ۱۴۰-۱۱۳. ۲۱. صفری شالی، رضا. (۱۳۹۵). بررسی رفتار رأی دهنگی ایرانیان در انتخابات مجلس شورای اسلامی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۸، ۱۳۸-۱۱۹.
- عالی، عبدالرحمن. (۱۳۸۵). *بنیادهای علم سیاست* (جلد ۱۵). تهران: نشر نی.
- عبدالله، عبدالملک. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس؛ *مطالعه موردی شهر تهران*. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۴(۴)، ۴۶-۱۰۹.
- عبدالله، عبدالملک و توکل‌نیا، پرویز. (۱۴۰۱). بررسی علل و عوامل کاهش مشارکت سیاسی در انتخابات یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی. *جستارهای سیاسی معاصر*، ۲(۲)، ۳۶-۲۱.
- عبداللهی نژاد، علیرضا و امید، احمد. (۱۳۹۹). مطالعه ساختار و نحوه پوشش اخبار در تلویزیون‌های خبری بین‌المللی. *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۲۲(۶)، ۱۶۰-۱۳۹.
- قاضی شریعت پناهی، سید ابوالفضل (۱۳۸۳). *حقوق اساسی و نهادهای سیاسی*. نشر میزان، تهران.
- قبرلو، عبدالله. (۱۳۹۵). تأثیر انتخابات بر جایگاه بین‌المللی دولت: با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۸(۶۹)، ۱۹۶-۱۷۱.
- محمدپور، احمد (۱۳۸۸). تحلیل داده‌های کیفی: رویه‌ها و مدل‌ها، *مجله انسان شناسی*، دوره دوم، سال یکم، شماره‌ی پیاپی ۷۹-۱۶۰، ۱۶۰-۱۲۷.
- منصوریان، مصطفی و نیکونهاد، حامد. (۱۳۹۸). نظام حقوقی حاکم بر انتخابات: نظام‌های انتخاباتی، پژوهشکده شورای نگهبان، تهران.
- مولایی، محمد Mehdi و گل کار، مصطفی. (۱۳۹۴). آینده پژوهی انتخابات ایران و تحولات قدرت در جامعه شبکه‌ای، دستاوردهای دیده بانی شبکه‌های اجتماعی مجازی. *فصلنامه چشم انداز مدیریت دولتی*، شماره ۴۵، ۱۳۲-۱۲۱.

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی

Ghavvam, Sayed Abdul Ali. (2010),). Politics of the Foundations of Political Science., Tehran Publication.

Holman TB. Premarital prediction of marital quality or breakup research theory and Practice. Publisher Springer-Verlag New York Inc; 2002 Mason, J (1997). Qualitative Researching, London: Sage.

Smirnov, O., & Fowler, J. H. (2007). Policy-motivated parties in dynamic political competition. *Journal of theoretical politics*, 19(1), 9-31.

Son H. (2015). The history of Western futures studies: an exploration of the intellectual traditions and three-phase periodization. *Futures*, vol 66, pp 120-137.

